

Alena Munková



Tohle je tatáž fotografie jako ta, na které jsem s bratrem, až na to, že tady jsem vyfocená sama.

Mé dětství je velice spjato s Letnou, kde jsem žila. Skutečně jsem tam do toho chodníku doslova zakořenila. Jak se říká, že člověk někde zapustí kořeny, tak v tomto případě to byl chodník, letenský dlážděný chodník. V Praze na Letné jsem znala všechny obchody a jejich majitele, lítala jsem tam

do parku a do Stromovky. Avšak ztráta místa, kde člověk prožil dětství, samozřejmě, že každý člověk to má jinak, se již nikdy nedá nahradit. Člověk předstírá, že to tak není, ale je to pryč. Po válce jsem se sice ještě na Letnou vrátila, ale všechno už bylo jinak. Ale dodnes, když jedu kolem Letné, tak mě píchne. Dodnes cítím i tu vůni, jak to tam vonělo. Já si velmi vybavuji barvy, a vůně snad ještě víc. Myslím, že dětství člověka formuje, ať chce, nebo nechce. Nebo také deformuje.

Než jsem nastoupila do školy, tak jsem byla doma, ale podle vyprávění chodil můj starší bratr Jiří ten poslední rok, než šel do školy, do francouzské školky. Ale pamatuji se, jak jsem s maminkou v Břevnově, a dokonce vím, kde asi bylo schodiště, po kterém mě vodila do taneční školy. To mi bylo pět. Dokonce jsem prý v nějaké té taneční škole pro malé děti měla vystupovat v divadle, v tehdejší Německém divadle, což je dneska Státní opera vedle Hlavního nádraží. Ale otec to zakázal, že nechce, aby ze mě vyrostlo něco u divadla. Přestože byl takový volnomyšlenkář, tak se v něm něco konzervativního ozvalo. Pamatuji se, že jsem z toho byla hrozně smutná. Maminka to asi nevybojovala, nebo nechtěla, to nevím.

Pak jsem nastoupila do první třídy. Z té doby si pamatuji, že pro mě před školu chodil učedník z otcovy laboratoře. Já jsem vždycky přišla s rozvázanými tkaničkami, tak mi je vždycky zavazoval. Na to mám velmi silnou vzpomínku. Ten učedník klekl a zavazoval mi boty. Myslím si, že to už byla maminka moc nemocná, a tak se o mě nikdo moc nestaral. Že to je důsledek toho, že nebyl nikdo, kdo by mi řekl: „Musíš si to sama zavázat.“ Proto to vyprávím, ne kvůli těm botám.

Na to, co se dělo po smrti mé matky, se nepamatuji, tam mám tmu. Jen si vzpomínám, jak se stěhujeme do dalšího bytu. Otec se totiž podruhé oženil, ale ta druhá žena za pět let také zemřela na rakovinu. To pro otce muselo být šílené, naprosté vykojení. Mně bylo dvanáct, takže to bylo nejspíš v roce třicet sedm, třicet osm. Ta žena se jmenovala Marta, původním jménem Poláková, pak Erbenová a po mém otci Synková. Takže byla jednou rozvedená. I ona byla zubní lékařka.

Kromě výletů do Kluk za rodiči mé druhé matky jsem o prázdninách jezdila do penzionátu, bylo to v Doksech. Měla jsem se tam naučit německy, ovšem protože tam byly samé české děti, kromě německých vychovatelů, tak jsme mluvili jenom česky. Bylo to u Máchova jezera, takže já mám krásné vzpomínky na Máchovo jezero, kde jsem se v těch devíti letech, kdy jsem tam byla, asi naučila trochu plavat, ale to já už přesně nevím. Jedny prázdniny, to mně možná bylo devět, deset nebo možná jedenáct let, jsme byli zase v jiném penzionátě, v Nadějkově, to je v jižních Čechách, jehož majiteli byli příbuzní mé první maminky, jmenovali se Segerovi. V Nadějkově měli statek a v létě tam byl zřízen nějaký tábor, kam jsme byli s bratrem pozváni. Ta paní Segerová byla pravděpodobně sestřenice mé matky.

Na začátek války vzpomínky mám a celkem ještě dost ostré, protože jsem nebyla vychovávána v duchu nějakého židovského uvědomění, a tak to tenkrát pro mne znamenalo jakési novum. Kromě toho jsem byla v pubertě. Najednou spadla jakási rána z nebe ve smyslu toho, že válka byla vlastně začátkem nejdříve ne úplně uvědomělého, ale potom samozřejmě víc a víc intenzivně uvědomělého pocitu, že nepatřím mezi společnost, ve které žiji. Vyhodili nás ze školy, nesměli jsme pokračovat. Začal jeden zákaz za druhým, nevím přesně, od kterého data. Můj otec, který byl, dá se říct, nervově labilní, se čím dál víc hroutil. Já jsem se najednou dostala do situace, že jsem se začala bát lidí.

Takový první náraz přišel už před válkou, kdy na mě v Sokole nějaká holčička křičela „Židovko“. Já vůbec nevěděla, o co jde. My jsme byli naprosto asimilovaná rodina, ale ono to nevyplynulo nijak programově, to vyplynulo ze způsobu života.

Tehdy za války také začal můj veliký komplex, protože já jsem si říkala, že já mezi Židy nepatřím, prostě nepatřím. V tom hrála roli i ta moje puberta. Já jsem chtěla být jako jiní lidé a došlo to dokonce tak daleko, že jsem otci vyčetla, proč moje první maminka byla také Židovka, že bych aspoň byla jenom napůl. Toho jsem pak později strašně litovala.

Za války s námi naštěstí žila moje třetí matka, Anna Mandová, která si vzala mého otce těsně před zákazem smíšených manželství, takže strašně moc riskovala. Navíc jí to příbuzní rozmlouvali, pochopitelně ze strachu o její budoucí existenci. Samozřejmě byla nežidovského původu, katolička, naprosto tolerantní.

Tenkrát jsme žili ve velikém napětí, otec byl takový nervózní typ a na mně se to taky podepsalo. Jakousi útěchu jsem hledala v knížkách a už tenkrát jsem také psala takové veršičky, to mi bylo třináct, čtrnáct. Četla jsem jenom poezii. Prózu jsem četla jen málo. Byla jsem hodně ovlivněná literaturou, takovou možná až trošku výlučnou, zvláště na můj věk, kterou mi dával můj o pět let starší bratr. Ten v té době ležel jenom v knížkách, byl oproti mně velmi cílevědomý a načerpával vědomosti. Pro něj to bylo také vlastně jeho budoucí povolání. Slovem se zabýval, a já také, ale zase jinak. Byl mi vzorem, ale také jsme se samozřejmě hádali. V tom dětském pokoji mě v noci strašil, pomocí světla a tak. To jsem ho občas nenáviděla. Ale ovlivnil moji četbu a tím příklonem k poezii jsem potom byla taková málo realistická. Moje myšlení bylo ovlivněné jistou snovou záležitostí, nepřijetím skutečnosti. Ten rozpor jsem měla velmi, velmi silný.

V prosinci 1942 jsem dostala předvolání do transportu. Bratr byl předvolaný dřív, ale nenastoupil a začal se skrývat. Otec byl chráněný sňatkem s nežidovkou, takže předvolání vůbec nedostal. Tehdy jsem viděla otce naposled, úplně se zhroutil, protože nemohl vůbec nic dělat. Už předtím žil v hrozném napětí, v hrozném strachu, a pak najednou... Já jsem pro něj byla malá holčička, i když jsem už nebyla tak úplně malá.

V Terezíně jsem už nebyla jen sama se sebou, tam se vytvořilo jakési společenství. Ti lidé tam byli ve stejné situaci. Když jsem tam přišla, byli jsme v takzvané šlojsce [Hamburská kasárna, tzv. šlojska: ubikace žen a od r. 1943 zejména holandských vězňů. Současně hlavní místo odbavování transportů – pozn. red.], to je taková karanténa. Tam jsme se museli hlásit a já jsem, právě z toho hrozného komplexu, že jsem něco jiného, nahlásila, že jsem míšenka. Vůbec jsem nevěděla, že to byl první transport, kde šli míšenci, jinak by to prasklo a já bych tady teď neseseděla. To byla úplně iracionální záležitost. Ono to vypadá, že jsem si to vymyslela, ale skutečně tomu tak bylo.

Terezín byl pro mě úžasná škola. Za prvé bych nebyla taková, jaká jsem, ale to je přirozené. Ale hlavně se mi tam zjevily takové hodnoty, které bych třeba vůbec nemohla poznat. Například co může udělat pro člověka přátelství, ale nejen to. Jak důležitý je vliv umění. Tam se lidé, kteří do Terezína přišli, a byli to profesori, umělci, skutečně všichni snažili předávat to, co uměli. To by se nemohlo v normální situaci vůbec stát. V Terezíně bylo všechno vypjaté, tam nebyla normální situace. To je samozřejmě viděno zpětně, tenkrát jsem si to nemohla uvědomit. Prožívali jsme tam mezní situace.

Na návrat domů jsme se strašně těšili. Ale samozřejmě jsme se neměli kam vrátit. Já najednou nevěděla, co mám dělat. Jak žít, proč vůbec a hlavně nebylo s kým se poradit. Bratr, který také přežil, se o mě moc nestaral, on měl svých starostí dost.

Můj otec válku nepřežil, zahynul v roce čtyřicet čtyři v Osvětimi. Mám dvě data. Jedno je únorové, druhé je květnové, přesně se to neví. Na podzim čtyřicet tři ho zatkli, šel přes Karlovo náměstí, kde byl na výsleších, přes Malou pevnost do Osvětimi, nešel normálním transportem. Zatčen byl nejspíš kvůli mému bratrovi. Zatčená byla i moje nevlastní matka, která se ovšem po válce vrátila. Ale ta také nevěděla, proč je vlastně sebrali. Je pravděpodobné, že tam bylo i nějaké udání. Prošla koncentračními tábory Ravensbrückem a Barthem. Vrátila se až později, až koncem června 1945, a byla těžce nemocná.

Vysokou školu jsem začala studovat na jaře čtyřicet šest, kdy ji vlastně otevírali. Vybrala jsem si novinářskou fakultu na Vysoké škole politické a sociální. Ta se skládala ze tří fakult, politické, sociální a novinářské. Ta škola byla zaměřená i pro budoucí diplomaty, tedy ta fakulta politická a sociální, ne novinářská. Už jako puberťačka jsem se zabývala psaním básniček a za války taky. Kromě pohybu, tancování, byla mým nejsilnějším zájmem literatura, takže to znamenalo, že to musela být nějaká škola, kde se pracuje se slovem.

Po studiu jsem v padesátém roce nastoupila do hraného filmu na Barrandově, kde měli zájem o studenty, do takzvaného lektorátu. To bylo takové první síto, kam se posílaly náměty. Na lektorátu jsem byla asi rok a půl a už mě vyhodili. To začala padesátá léta, a když mě jako nespolehlivou vyhazovali - to byl tehdejší Jiří Hájek [Hájek, Jiří (1919 - 1994): český literární a divadelní kritik - pozn. red.], který pak vedl Plamen [Plamen: literární měsíčník. Jiří hájek byl šéfredaktorem měsíčníku v letech 1959 - 1968 - pozn. red.], ne ten ministr, ale literární kritik, velmi vášnivý - jako důvod mně řekli, že nemají nic proti mně osobně, ale že jsem nespolehlivá, protože jsem židovského původu.

Po tom vyhazovu z Barrandova jsem dlouho, asi dva roky, nemohla najít zaměstnání, neprokádrovali mě ani do fabriky. To byly zlé časy, ale všechno se přežilo a nakonec jsem uvízla zase zpátky ve filmu. Předtím jsem nějakou dobu ještě pracovala v nakladatelství Naše Vojsko, ale když to na mě zase kádrově prasklo, musela jsem zase ven. Zpátky k filmu jsem se dostala někdy v padesátém čtvrtém pomocí své spolužačky z fakulty, protože ona byla sekretářkou u Z. Nejedlého [Nejedlý, Zdeněk (1878 - 1962): český historik, hudební vědec a kritik, publicista a politik - pozn. red.]. Prostě to nešlo normálně. Nejdříve jsem pracovala ve filmové knihovně. Ta byla v Klimentské ulici, ale spadalo to pod Ústřední čs. film. Tam jsem dávala dohromady takové ročenky. Co se kdy udělalo, jaké filmy se vyrobily a tak. To mě samozřejmě šíleně nebavilo. No, ale pak jsem se dostala do tiskového oddělení Ústřední půjčovny filmů na Národní třídě. A v roce šedesát tři jsem se odtamtud dostala jako dramaturg kresleného a loutkového filmu. Na začátku jsme sídlili na Klárově, kde je teď metro. Tam byl pavilón, to zbourali. Pak jsme byli na Barrandově. Tam jsem byla až do konce, do důchodu a hodně mě to bavilo. Také jsem dost dlouho přesluhovala. Myslím, že jsem šla do důchodu v roce převratu, že už mi bylo třiašedesát.

Vdaná jsem byla dvakrát. Můj první manžel se jmenoval Josef Till, architekt. Narodil se v roce 1924. Už ani nevím, jak jsme se seznámili. Brali jsme se v roce padesát pět a byla jsem s ním čtyři roky. Děti jsme neměli. Ten první muž byl hodný a laskavý, ale pil. To byl hlavní důvod našeho rozchodu.

Když jsem se v roce šedesát tři vdávala podruhé, vzala jsem si Žida. Ale ani tenkrát jsem zpočátku nevěděla, že prožil to, co já. Mě nenapadlo, že by to mohl být také Žid, on vůbec nevypadá. Ale myslím, že ten společný prožitek nás pak asi spojil. Ty pocity odcizení, které člověka provázejí, to jsme si nemuseli vysvětlovat. Pochopili jsme se. Manžel se jmenuje Jiří Munk a je architektem.